

वाढत्या तापमानाचे परिणाम कमी करण्यासाठी डाळिंब पिकासाठी सल्ला

डॉ. दिनेश बाबू, डॉ. डी.टी. मेश्राम, डॉ. आशिश माइती व श्री. डी.टी. चौधरी

भा.कृ.अ.प.— राष्ट्रीय डाळिंब संशोधन केंद्र, सोलापूर ४१३ २५५ (म. रा.)

डाळिंबावर वाढत्या तापमानाचे प्रतिकूल परिणाम :

तापमानात (४० डिग्री से. पेक्षा जास्त) वाढ झाल्यास खालीलप्रमाणे डाळिंबाची फळे आणि त्यांच्या गुणवत्तेवर प्रभाव पडतो.

१. फूलकळ्या आणि फुले गळतात.
२. फळ धारणा कमी प्रमाणात होते.
३. फळ गळण्याचे प्रमाण वाढते.
४. उत्पादनामध्ये घट होते.
५. खराब दर्जाची फळे : फळातील रस कमी होतो, फळे आणि दाण्यांचा रंग फिका पडतो, पोषक द्रव्ये कमी प्रमाणात आढळतात.
६. सनस्काल्ड आणि एरियल ब्राउनिंगचा प्रमाण वाढतो.
७. फळे मोठ्या प्रमाणात फुटतात.

वाढत्या तापमानाचे परिणाम कमी करण्यासाठी उपाय:

डाळिंबामध्ये वाढत्या तापमानाचे परिणाम कमी करण्यासाठी खालील उपाययोजना कराव्यात.

१. फळधारक झाडाच्या वयानुसार शिफारस केलेल्या शेणखताच्या मात्रेच्या ५०% (१५—२० किग्रॅ/झाड) शेणखत देणे.
२. दुष्काळग्रस्त भागामध्ये जमिनी वरील (ड्रिप) आणि खालील (सबसरफेस ड्रिप) ठिबक सिंचन पध्दतीचा उपयोग करणे.

३. झाडाच्या वाढीसाठी संप्रेरके एनएए १० पीपीएम ची फवारणी फुलगळ कमी करण्यासाठी करावी: २,४- डी हे संप्रेरक २० पीपीएम याप्रमाणे फवारावे : दुष्काळामध्ये झाडाची क्षमता वाढण्यासाठी सॅलिसिलीक अॅसिड हे ३०० पीपीएम याप्रमाणे फवारावे.
४. आच्छादन सेंद्रीय आच्छादने वापरा : उदा: ऊस पाचट, गव्हाचा भूसा, करडई भूसा, कोरडे गवत इ. त्याचप्रमाणे डाळिंबच्या ओळींवरिल जुन्या असेंद्रीय आच्छादनाचा वापर.
५. स्लॅशरच्या साह्याने गवत कापावे आणि आळ्यामध्ये गवताचा थर तयार होवू द्यावा. तापमानाच्या वेळेस तण काढणे टाळावे.
६. या महिन्यांत सनस्कल्ड कमी करण्यासाठी केओलिन ५% ची फवारणी करावी. आवश्यक असल्यास, १५ दिवसांच्या अंतरानी केओलिन ची २.५% दराने एक किंवा दोन अतिरिक्त फवारण्या घेण्यात याव्यात.
७. जिब्रेलिक अॅसिड (GA3) हे ५० पीपीएस, बेन्झील अमाईनोप्युराईन (बीएपी) हे ४० पीपीएम, बोरिक अॅसिड हे ०.२५% याप्रमाणे फवारल्यास फळ फुटणे कमी होते. आवश्यकता असल्यास १५ दिवसांना पुन्हा फवारावे.
८. मॅंगनीज सल्फेर हे उन्हाळ्यात ०.६% प्रमाणे १५ दिवसांच्या अंतराने फवारावे जेणेकरून प्रकाशसंश्लेषण प्रक्रिया सुधारेल. नत्रयुक्त खतांचा वापर शिफारशित मात्रेच्या २५% वाढवावा.
९. पिक संरक्षकांचा वापर : बटर पेपर बॅग ने फळे झाकल्यास सनस्काल्ड चा प्रादुर्भाव कमी होतो आणि फळाची गुणवत्ता म्हणजे. फळाचा रंग दाण्याचा रंग, फळातील रसाचे प्रमाण आदी मध्ये सुधार होतो. पिक आच्छादने ही प्रत्येक झाड निहाय किंवा ओळी निहाय करता येणे शक्य आहे. ज्यामुळे वाढत्या तापमानाचे दुष्परिणाम टाळता येतील.
१०. सावली करणे: सावलीसाठी ३५% शेडनेटचा वापर केल्यास सनबर्न, फळ फुटणे आदी थांबवता येते.
११. थायोरुरिया १ ग्रा./लि. किंवा पोटॅशियम नायट्रेट हे २.५ ग्रॅ./लि. प्रमाणे फवारणी केल्यास झाडामध्ये दुष्काळ सहन क्षमता वाढते.